

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יר"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 126

מסכת בבא קמא פ"ו-צ"ב

בס"ד, ד' חשוון תשס"ב

השבוע בגליון

■ התפריט המועדף בארוחת הבוקר
■ הלחם השקט ביותר
■ קפה עם חלב-הטוב ביותר
■ דינו של קטן שהזיק

■ מתאגרפים שהזיקו זה את זה
■ הכנסת לוויים לבתי כלא
■ אדם אינו בעלים על גופו

■ החלפת יריעה בספר תורה
■ הדלקת מטפחות יקרות לכבוד הרשב"י
■ האם צמחים יכולים לקלוט טעם שונה?
■ ההבדל בין בעלי חיים לצמחים

דבר העורך

שתי חתונות באולם אחד

פניו של אדון פ. אדמו מזעם ומרוב תדהמה. הוא פסע בנעליו המבריקות אל תוך האולם, כשליבו מחסיר פעימה או שתיים. הכל היה מוכן, בדיוק כפי שהוא תכנן. הכל היה מוכן, אבל לא בשבילו, אך כל נקדים את המאוחר.

תרועות מזל טוב רועמות בישרו לתושבי השכונה, שבמשפחת פ. מתרחשת שמחה רבת. אחת מבנות המשפחה התארסה במזל טוב עם בן טובים.

אדון פ. קרן מנחת ומאושר. הוא לא התאמץ להסתיר זאת. אחד עשר מילדיו כבר נישאו והקימו בתים לתפארת, והיום הוא יומו הגדול. מפעם לפעם הוא קינח דמעה קלה שהתגנבה לוויית עינו, כאשר נזכר שלא ירחק היום וביתו הגדול יתרוקן לחלוטין. אולם, זה דרכו של עולם, ומשכך, מוטב שהכל הולך כשורה, כמתוכנן.

פעם אחר פעם טפח אדון פ. על כתיפו של החתן הצעיר, בעודו מציגו בפני הקרואים הרבים, שהשתאו למראה התקרבות העשירה והאולם המפואר שנבחר על ידי מר פ. כדי לערוך בו את שמחת האירוסין.

עם צאתו קיבל כל אחד מן האורחים גליל כסף דקיק בזהב למראה, כמזכרת, עליו נחרתו המילים "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", ובתוכו נר שעווה אדום, שיועד להדלקת הנרות בימי חג החנוכה שעמדו בפתח.

"אולי בחתונה נקבל חנוכה כמזכרת" התבדח אחד האורחים וחיוכו הרחב של מר פ. העיד על טוב ליבו ומקשרי המושך בעמוד הבא

דף צא/ב שהמקרה על המת יותר מדאי לוקה משום כל תשחית

החלפת יריעה בספר תורה

נצטוונו מן התורה (דברים כ"ט), כי אף בעת עריכת מלחמה ומצור על האוייב אין להשחית ואין לעקור אילנות מאכל. לדעת ראשונים רבים (ספר "החינוך" מצווה תקכ"ט ועוד), איסור "בל תשחית" אינו לגבי אילנות בלבד, אלא הוא כולל השחתת כל חפץ בעל ערך, שלא לצורך. משום כך, אומר רבי אלעזר בסוגייתנו: "שמעתי, שהמקרה על המת יותר מדאי - לוקה משום בל תשחית". כלומר: על אף שמצווה מדאורייתא לקרוע על המת (רמב"ם הל' אבל פ"ח הל' א'), ולפיכך, הקורע על המת כשיעור שנקבע על ידי חכמים אינו עובר על "בל תשחית", אך אסור לקרוע מעבר לכך (ע"ע מהרי"ץ חיות בסוגייתנו ו"שדי חמד" עמ' 113).

שני הסברים ניתנו להיתר השחתת חפץ לצורך מצווה. ב"ספר חסידים" (אות תתע"ט) מבאר שהשחתת חפץ לצורך מצווה, **כלל אינה נחשבת כהשחתה**, כי אם כשימוש בחפץ. משום כך, כתב, מותר ליטול יריעה מספר תורה ולגונזה כדי להחליפה באחרת, גם אם עושים כן להידור מצווה בלבד, ואין לחשוש לאיסור "בל תשחית" בהסרת היריעה הישנה מן הספר, למרות שעל ידי זה מוציאים אותה מכלל שימוש. לעומת זאת, בעל ה"שולטי גיבורים" (עבודה זרה דף ד/א מדפי הרי"ף אות ב') מבאר, שההשחתה מותרת משום ש"עשה דוחה לא תעשה". כלומר, הקורע את בגדיו משום אבילות אכן **עושה בכך מעשה השחתה**, אך הדבר מותר, כיון שהאיסור נדחה מפני המצווה.

ההבדל בין שני טעמים אלו יוצר השלכות הלכתיות רבות. אחת מהן, מציין הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (שו"ת "הר צבי" או"ח ב' ס"י ק"ב) בתשובתו ליהודי, שביקש לקצוץ אילן כדי להעמיד במקומו את סוכתו. במקרה זה, לדעת "ספר חסידים" מותר לקצוץ את האילן, שהרי ההשחתה היא לצורך למצווה. אולם, לדעת בעל ה"שולטי גיבורים", אין לקצוץ את האילן אם באפשרותו להקים את הסוכה במקום אחר, שהרי המצווה אינה דוחה מפניה את האיסור אם היא יכולה להתקיים במקום אחר.

הדלקת מטפחות יקרות לכבוד הרשב"י: כידוע, רבים נוהגים לעלות למירון ביום ל"ג בעומר ולהדליק שמן זית על ציון הרשב"י, ואף יש שנהגו להבעיר מטפחות יקרות ספוגות בשמן לכבוד הצדיק. בעל ה"תורה לשמה" (ס"י ת"י) כותב, כי בפעולה זו אין משום "בל תשחית" מאחר שמצווה לכבד את הצדיק ולצורך מצווה מותרת ההשחתה. מטעם זה, הוא מוסיף, אין איסור להדליק נרות בבית הכנסת לכבוד בית הכנסת או לכבוד הצדיקים, גם כאשר היום גדול והנר אינו מאיר כלל, שהרי יש בדבר משום מצווה.

אמנם, לדעת בעל ה"שואל ומשיב" (כרך ה') אסור להשחית מטפחות יקרות לצורך כך, והנוהג כן עובר על איסור "בל תשחית" ואף הוסיף וכתב: "ואני ערב שאם היו לוקחים אותו ממון ונותנים אותו לעניים היה ניחא לרבי שמעון בר יוחאי".

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

הר"ר
ישראל דב שפיר ז"ל
ב"ר פנחס ז"ל
נלב"ע ח' מרחשון תשל"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידינו
הר"ר **בנימין שפיר**
ומשפ' שיחיו ת"א

לעילוי נשמת

הר"ר
יעקב צבי כספי ז"ל
ב"ר יחזקאל מנחם ז"ל
נלב"ע ג' מרחשון
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידינו
הר"ר **שלמה כספי**
ומשפ' שיחיו פ"ת

לעילוי נשמת

הר"ר
אליעזר גוטמן ז"ל
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע ד' מרחשון תשנ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בניו ידידינו
הר"ר **דוד והר"ר ראובן גוטמן**
ומשפ' שיחיו מונטריאל - גבעתיים

המשך מעמוד קודם

בשנים קודמות, מודעות חברות התעופה לצורכי הנוסע הדתי לא היתה מפותחת דיה, ולפיכך, נאלצו יהודים רבים לרכוש פת עכו"ם בעת נדודיהם במרחקים כדי להשביע את רעבונם. אדם שנסע בקביעות במטוסים שאל את הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל האם מותר להשליך את פת העכו"ם כאשר הוא מגיע למקום בו ניתן לרכוש פת ישראל, מבלי לעבור על איסור "בל תשחית". בעל ה"מנחת יצחק" (ח"ג סי' מ"ה) השיב לו, כי איסור ההשחיתה הינו מעשה השחיתה בידים דווקא, ואילו המניח לדבר להתקלקל מעצמו, אינו עובר על איסור.

דף צב/א טעים בהו טעמא דחמרא

האם צמחים יכולים לקלוט טעם שונה?

כידוע, אם חתכו בשר בסכין חדה, טעם הבשר נחשב כבלוע בתוך הסכין, ואם לאחר חתכו בסכין זה ירק חריף, אסור לאכול את הירק עם מאכל חלבי (י"שולחן ערוך" יו"ד סי' צ"ו סעי' א', וברמ"א שם), משום שחריפות הירק וחדות הסכין גורמים לכך, שהסכין תפלוט לתוך הירק מעט מן השומן של הבשר שנבלע בה. הלכה זו עוררה שאלה מעניינת, שנשלחה אל בעל ה"חלקת יעקב" (עניינים שונים סי' כ"ג). פעם אירע, שיהודי נעץ **סכין חדה טריפה** בתוך ירק חריף שטרם נתלש מן הקרקע, ולאחר מכן הוציא את הסכין מן הירק. לאחר מספר ימים נקטף הירק מן הקרקע. כאשר נקטף הירק התעורר ספק האם ירק תלוש בלבד סופג אל תוכו טעם נוסף, או שמא גם ירק מחובר לקרקע, שטרם נתלש ממנה, סופג אל תוכו טעם אחר.

השואל ביקש להכריע ספק זה מדברי הגמרא בסוגייתנו, המספרת, שאריסו של שמואל הגיש לפניו תמרים ושמואל חש בטעם של יין בתמרים אלו. כאשר הוא בירר את פשר הדבר אמר לו האריס, כי תמרים אלו גדלים בינות לגפנים שבכרמו, ומכאן טעמם השונה. לכאורה, ממעשה זה ניתן להוכיח כי גם פרי או ירק המחוברים לאדמה וממשיכים לגדול, יכולים לספוג אל תוכם טעם אחר, ולפיכך, יש לאסורם באכילה אם נעצו בהם סכין טריפה.

אולם, הגאון בעל "חלקת יעקב" דחה את ההשוואה בין המקרים, שכן, דווקא תמרינו של שמואל ינקו את טעם היין שהגיע אליהם מן האדמה, אך אין להוכיח מכך שירקות או פירות סופגים טעם זר ושונה אל קרבם כאשר נועצים בהם סכין. [גם בבית מדרשנו נאמרה סברא נוספת לחלק בין שני המקרים. שהרי התמרים של שמואל ספגו את טעם הגפנים עד לרגע זמירתם. ואילו בשאלה שהופנתה אל בעל ה"חלקת יעקב" המתינו מספר ימים לאחר נעיצת הסכין ואז קטפו את הירק. ולפיכך יש להסתפק, שמא מאחר שהירק החריף המשיך לגדול, הוא פלט בתקופה זו את טעם הטריפה שנכנס בו].

לבסוף, הכריע בעל ה"חלקת יעקב", כי אין כל צורך בהוכחות שהירק סופג לקרבו מטעם הסכין, שהרי דבר פשוט הוא שאם החדירו אל קרבו טעם שונה, הטעם יספג בו גם אם הוא מחובר לקרקע. וכל שיש להסתפק הוא, האם ירק שממשיך לגדול לאחר שספג טעם שונה, פולט את הטעם הזר.

ההבדל בין בעלי חיים לצמחים: ה"חלקת יעקב" הכריע, כי אף שמצאנו פעולה מעין זו אצל בעלי חיים, שלמרות שהם אוכלים מאכלות אסורות במהלך חייהם מותר לאכול אותם, משום שחום גופם ממיס את המאכל והופך אותו לחלק מגופם. אולם, הצמחים, הירקות והפירות, אינם בעלי חום גוף המעכל את הנכנס לתוכם, ולפיכך נאסר הירק לאכילה בעקבות נעיצת הסכין.

דף צב/א האומר סמא את עיני

מתאגרפים שהזיקו זה את זה

במשנתנו מבואר שהאומר לחבירו "סמא את עיני" וחבירו אכן סימא את עינו, הרי הוא חייב בתשלום הנזק, ואף אם אמר לו "על מנת לפטור - חייב". הראשונים נחלקו בפירוש דברי המשנה. לדעת רש"י, בעלי התוספות (ע"י בדבריהם לקמן צ"א) והרא"ש (טור חו"מ סי' תכ"א), משנתנו אומרת שהמזיק חייב, משום שהניזוק לא פטר אותו בפה מלא מתשלום. אך אם בפה מלא אמר הניזוק לחבירו שיכה בו, והוא פוטר אותו מחובת תשלום על הנזק שיארע, פטור המזיק. לעומת זאת לדעת הרמב"ם (הל' חובל ומזיק פ"ה הל' י"א), לעולם אין אדם מוחל על נזקי גופו, ואף אם במילים מפורשות מחל לחבירו על החוב שעתיד להיווצר כתוצאה מן ההיזק, חייב המזיק, מאחר שהניזוק לא התכוון לכך באמת ובתמים.

הכנסת לוויים לבתי כלא: לפני שנים רבות נהגו המלווים להחתים את הלווים על שטר חוב, אשר כלל סעיף בו נאמר במפורש, כי אם החוב לא יפרע במועדו, רשאי המלווה לכלוא את הלווה עד להשבת ההלוואה. פעמים רבות לא עלה בידי הלווה העני לעמוד בזמן הפירעון, והמלווה המיואש מכספו, ביקש לממש את התחייבות הלווה ולאוסרו בבית האסורים.

שאלה כאובה זו עלתה על שולחנם של רבים מרביתנו הראשונים. לכאורה, ההכרעה בנושא תלויה במחלוקת הראשונים הנזכרת. שכן, לדעת הרמב"ם, שאדם אינו מוחל על צער גופו לעולם, גם הלווה שחתם על נכונותו להחשב בבית האסורים אם לא יפרע את חובו, לא התכוון לכך באמת. מה שאין כן לדעת המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

על תכניותיו לערב הנישואין עצמו. **כאן אני רוצה** את נגני החצוצרות והמתופף, החווה מר פ. באצבע, "יובצד השני", אמר, תוך שהוא סב באחת על רצפת השיש של האולם, "את שאר כלי הנגינה". לצידו עמד בעל החברה שנשכרה על ידו לתכנן את האירוע, ורשם כל מילה שיצאה מפיו. האולם המפואר נוהל בהצלחה על ידי איש עסקים, שהשכיל להעמיד לרשות לקוחותיו את מיטב השרות, והלקוחות הטובים, בהם מר פ. ואחרים, נהו אחריה.

יום רדף יום, וככל שחלפו השבועות נדמה היה, שלא נותר מאומה ליד הדמיון. הכל תוכנן עד הפרט האחרון. ביום הגדול נסעו בני משפחת פ. אל האולם המפואר, וההתרגשות הלכה וגאתה.

והנה, כאשר עמדו בני המשפחה בפתח האולם, עצר טנדר נוסף לידם ופרק מקרבו משפחה נוספת, נרגשת גם היא.

בני המשפחות החליפו מבטים תמהים, ויחד פסעו לעבר פתחו של האולם, כשהפליאה והמבוכה גוברות והולכות.

באולם פנימה עמד מנהל האולם, נכון לקבל את פני בעלי השמחה, ששילמו הון רב כדי לערוך את שמחתם באולמו. ככל שהתקרבו המשפחות למקום עמידתו, הלכו פניו והסמיקו. הבלתי יאומן התרחש. התברר, כי לאותו ערב הושכר האולם לשתים משפחות שונות! למשפחתו של אדון פ. ולמשפחה נוספת. שוד ושבר.

שני חתנים. שתי כלות. שני צלמים. שתי תזמורות. אולם אחד. וחמתו של אדון פ. בערה בו. ספר ההזמנות נפרש לעיני כל, ולהוותו של מר פ. התברר, כי המשפחה השניה הזמינה את האולם לפניו. ודאי שמנהל האולם טעה, אך עתה, כאשר יש להכריע מי יזכה לערוך את שמחתו באולם, לה, למשפחה השניה זכות הקדימה.

"הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל" נשמע קולו של החתן הנרגש שעמד מתחת לטלית שנפרשה מעליו בחצר שטיבל קטן בקרבת מקום לאולם הגדול והמפואר. הנאספים לא חדלו למלמל ולהגות במקרה המצחיק והעצוב כאחד שאליו נקלעו. לא נותרה כל ברירה אלא לערוך את החתונה בשטיבל קרוב. מנהל האולם עמד בפתח אולמו, אוחז בידו שלט גדול עליו נכתב: חתונת משפחת פ. נערכת בבניין הסמוך. "כן, שם, בשטיבל", ענה בלחש לשואלים המופתעים.

דרשן ירושלמי נוהג להשמיע מעשה זה, כדי להמחיש לקהל שומעיו מסר עמוק ונוקב.

"הבה נתבונן קמעה. נכון. שמחתו של מר פ. נמוגה והלכה לה באחת. כמוהו גם שאר הנאספים, שציפו לאירוע מפואר ונאלצו להסתפק במציאות שנרכשו במכולת השכונתית ובדג מלוח שנשא מן הסעודה שלישית שהתקיימה בשטיבל בשבת האחרונה. סביר להניח שגם החתן והכלה הרגישו נבוכים במידת מה, אולם, האם שמחתם האמיתית נפגמה? האם הם, שביום זה בונים את ביתם, בית

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

הרא"ש, אדם שבמפורש מוחל על צער גופו, המחילה שרירה וקיימת, והמלווה רשאי לחבוש את הלווה בבית האסורים.

אדם אינו בעלים על גופו: אולם, הראשונים כולם, בהם הרא"ש עצמו (שו"ת כלל סי' ס"י) הכריעו, כי אין המלווה רשאי לחבוש את הלווה בבית האסורים. שכן, מלבד החיוב הממוני המוטל על המזיק את חברו, גם קיים איסור לחבול באדם, הן בגופו שלו והן בשל זולתו (שו"ע הרב הל' נזקי גוף ונפש הל' ד' וע"ע בקונטרס אחרון שם סי"ק ב'), מפני שהאדם אינו הבעלים על גופו ועל נשמתו, וכמבואר בסוגייתנו, שאדם גם אינו רשאי לצער את עצמו במניעת מאכל ומשתה (צ"א/ב). לפיכך, גם לדעת הרא"ש, מחילתו של הניזק אינה מועילה אלא לפטור את המזיק מתשלום ממון, אך אין היא מתירה את האיסור שבדבר לצער את הזולת.

סברא נוספת בעניין זה כתב המהרי"ק (שו"ת מהרי"ק החדשים סי' ט"ו). לדבריו, גם לדעת הרא"ש אין מועילה מחילתו של אדם אלא לרגע זה. כלומר, המכה פטור אם הכה את חברו מיד לאחר שהלה אמר לו "הכניי". אולם, אין הוא יכול להכותו לאחר תקופה, תוך שהוא מסתמך על דברי המוכה, שבעבר אמר לו "הכניי", מאחר שאין כל וודאות שגם כעת המוכה מוחל על כך. לפיכך, אף שבעת קבלת ההלוואה הלווה חתם על הסכמתו להחבש בבית האסורים, הדברים תקפים ונכונים לשעת החתימה, אך לא לזמן שלאחריה.

מתאגרפים שהזיקו זה את זה: למרות המחלוקת האמורה לעיל, אם באמת ובתמים אדם מוחל על נזקי גופו, ישנם מקרים בהם הכל מודים שהמזיק פטור מתשלום. כגון: נזקים שנגרמים תוך כדי תחרות אגרוף, כפי שכתב ה"שולחן ערוך" (ח"מ סי' תכ"א סעי' ה' כדעת הרא"ש) שכאשר שני מתאבקים, שכמובן נוהגים שלא כהלכה, עלו לזירה והאחד הפיל את חברו לארץ ותוך כדי כך הוא נפל עליו וסימא את עינו, פטור המזיק. את טעמה של הלכה זו מבאר ה"ערוך השולחן" (סי' תכ"א סעי' ג') ע"י ב"י שהקשה על דברי הרא"ש וע"ע בסמ"ע שם סי' י', שיש לחלק בין מקרה בו הנתבל הוא פסיבי ואין לנו כל סיבה להניח שהוא מוכן שיכו בו נמרצות, לבין מתאבקים העומדים להתגושש במטרה לנצח בעזרת פעילות גופנית נמרצת, הכוללת החלפת מהלומות וחבטות, שבאופן זה ברור, שהאחד מוחל לחברו אם יזיקנו.

דף צ"ב/השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצניח

התפריט המועדף לארוחת הבוקר

סוגייתנו מפליאה במעלותיה של פת שחרית, שבכוחה לחשל את הגוף מפני פגעי מזג האוויר, והאוכלה מונע מעצמו 83 [בגימטריה "מחלה"] סוגי מחלות שונות ומשונות ואף מביא טובות רבות על עצמו, כפי שנאמר (שמות כ"ה) "וברך את לחמך ואת מימך והסירתי מחלה מקרבך".

הלחם השקט ביותר: לדעת המרדכי (הובא בב"ח טור שו"ע או"ח סי' קנ"ה) הרוצה לזכות בסגולותיה של פת שחרית אין לו לאפות לחם מחיטה רגילה, אלא עליו ליטול תבואה שצמחה בשדה המרוחק ממקום יישוב, תבואה שלא שמעה את שאון האניות וקול הספנים ולא את קריאת התרנגול. אמנם, רבים האריכו לבאר, כי דבריו של המרדכי נבעו מגירסה מוטעית בגמרא (שבת ס"ה) המציינת תנאים אלו, אך לגבי נושא אחר לחלוטין, ועל כן כתבו, כי טוב לאכול פת שחרית מכל חיטה שהיא ("חכם צבי" סי' ט"ו, "מגן אברהם" ועוד). וכתב ה"ט"ז, כי המקיים את דברי חז"ל כפשוטם "לא הפסיד כלום".

קפה עם חלב-הטוב ביותר: הגאון רבי ישראל אריה ווארמן בעל "אשל אברהם" כותב (או"ח סי' קנ"ה סעי' ב'), כי לאחר הכרעתם של ה"חכם צבי" וה"מגן אברהם" שאין צורך בפת שחרית מיוחדת, ניתן לומר כי גם האוכל כל מזון משביע, נחשב כמי שאוכל פת שחרית. על כן, גם הנוהגים בבוקרו של יום לשתות קפה שהומתק בסוכר, נחשבים כמי שאוכלים פת שחרית, שהרי דברים מתוקים משביעים את הגוף, כמאמר הפסוק (תהילים פ"א/ז) "ומצור דבש אשביעך". כמו כן, גם שתיית קפה מהול בחלב משביעה את האדם, שהרי הפסוק מתאר את משקה החלב כמשובח מן היין, באומרו (שיר השירים ה"א) "שתיתי ייני עם חלבי", כלומר שהחלב משבח את היין, והיין הלא ידוע כמזין וכמשביע (ברכות ס"א/א).

לעומתו כתב ה"פרי מגדים" (שם סק"ב "משבצות זהב"), כי מדברי הפסוק "וברך את לחמך" אנו למדים, כי יש להקפיד על אכילת פת ולא כל מאכל אחר. אמנם, כתב בעל ה"אור לציון" (ח"ב פ"י ה"ו), כי גם לדעת ה"פרי מגדים" די באכילת מיני מזונות אפויים הנחשבים גם הם כ"פת הבאה בכסנין" ושם פת עליהם, למרות שברכתם "בורא מיני מזונות".

חובה, מצווה, או עצה טובה: אכילת פת שחרית אינה אלא עצה טובה בלבד, כפי ששמע מלשון ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' קנ"ה סעי' ב'): "קודם שילך לבית המדרש יוכל לאכול פת שחרית וכו', וטוב שירגיל בו". משום כך אין לדחות מפניה מצוות מעניין לציין מקרה טראגי שאירע לפני 350 שנה, ממנו ניתן ללמוד עד כמה הפליגו חכמינו לדורותיהם במעלת פת שחרית. יהודי סוחר בעורות שועלים סיים עסקה מוצלחת בעיר "לאב" ופנה לשוב לביתו שבניקלשבורג. הסוחר, שהלך המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

בישראל, שמים את ליבם לכל המתרחש סביבם? מסתבר, שהמאורעות שסביבם נדחקים לשולי מחשבותיהם. לו רק מעט שכל בקודקדם, יודעים הם, כי כל הסובב אותם הוא שולי, זניח ופעוט, לעומת השמחה הגדולה שלהם ביום כלולותיהם.

הגמרא (עירובין נ"ד/א) מדמה את העולם הזה להילולא, למשתה, כפי שאמר שמואל "שיננא, חטוף ואכול חטוף ואישתי, דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי".

מדוגמא זו כל אחד ואחד יכול להתחזק, שהרי הבורא יתברך נתן לנו את הזכות לחיות כדי להגיע למטרה הנכספת. ולכן, החכם הרואה למרחוק, נותן אל ליבו להשתמש בענייני העולם הזה באופן שלא יפסיד את זכותו בשמחה האמיתית, ועלינו להתייחס לטרדות העולם הזה כאל דברים שוליים שאינם מפריעים לשמחה הגדולה.

המטרה הסופית, שהיא צבירת זכויות והוספת לימוד תורה בעולם הזה, היא העיקרית, היא שמחתו האמיתית של היהודי, וכל שאר הטרדות המתרגשות ובאות בעולם הזה, אינן אלא זוטות שבשוליים, דברים בעלי חלוף. מבט זה על החיים, מקל ומעודד לקבוע עיתים לתורה ולהתמיד בקביעות זו, בלא להניח למכשולים כל שהם להפריע בדרך למטרה הקדושה. ועל ידי קביעת העיתים לתורה, זוכה האדם לקבל את הכוחות להביט נכוחה ולהבדיל בין העיקר לטפל.

בברכת התורה

הצ"ח

דברי חכמים

דף צ"ב/א בתר עניא אזלא עניותא
גורלו של העני - כסף

הגמרא בסוגייתנו מביאה את המשפט השגור בפי כל: "בתר עניא אזלא עניותא". ביאורו הפשוט של משפט זה הינו, כי מזלו של העני כה גרוע הוא, עד שהעניות דרכה לחזר אחר העניים ולהותירם במצבם האומלל.

בעל ה"עניני שמואל" (בסוגייתנו), מפרש משפט זה באופן מעניין ביותר. לדבריו, "בתר עניא" - לאחר העניות, כאשר אדם מגיע לשפל, לתחתית שאין למטה הימנה, או אז "אזלא עניותא" - העניות תלך לה ומזלו יתחיל להשתפר... וזוהי כוונת חז"ל, שאדם שנגזר עליו להענש בעניות יידע, כי כאשר יגיע לדלי דלות, אות וסימן הוא כי מצבו עתיד להשתפר.

רמז נאה נותן בעל ה"עניני שמואל" לפירושו. שהנה, כאשר נתבונן באותיות המילה **עני** נבחין, כי האותיות הבאות אחריהן יוצרות את המילה **כסף** - ע(ף) נ(ס) י(כ)...

המשך מעמוד קודם

בדרכים עם משרתו, דאג לו כאב לבנו ובבוקר צאתם לדרך הוא צייד את משרתו בארוחת בוקר דשנה. השניים יצאו לדרך, אך שלג כבד החל לרדת על הארץ, ובסופו של יום לא עמדו לו כוחותיו של הנער המשרת, שקרס ארצה והשיב את נשמתו ליוצרה. הסוחר חרד לנפשו, שמא יתגולל עליו בעולם העליון חטא נורא ואיום של איבוד נפש מישראל בכך שהריץ את משרתו בדרך קשה וארוכה, ופנה אל רבי מנחם מנדל קרוכמל זצ"ל בעל ה"צמח צדק" שיורחו כדת מה לעשות. בעל ה"צמח צדק" (שו"ת סי' צ"ג) השיב לו, כי אחר שמבואר בסוגייתנו, שבכוחה של פת שחרית לחסן את האדם מפני החמה ומפני הצינה, הרי שהוא עשה את כל המוטל עליו בכך שרכש עבורו ארוחת בוקר דשנה, ואין לו להתהלך בלב מר ובנפש עציבה.

דף פזא חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה

דינו של קטן שהזיק

מבואר בסוגייתנו, שחרש שוטה וקטן פגיעתן רעה. כלומר, אם הם הזיקו אחרים - פטורים, כיון שאין בהם דעת, אך אחרים שהזיקו אותם - חייבים. אמנם, אין מניחים לקטנים להשתולל, להזיק ולגנוב ככל העולה על רוחם, אלא כתב הרמב"ם (הל' גניבה פ"א הל' י'): "ראוי לבית דין להכות את הקטנים כפי כח הקטן על הגנבה, כדי שלא יהיו רגילין בה, וכן אם הזיקו שאר נזקין".

במה שונה הקטן משור שהזיק? הגאון רבי יהודה אסאד (שו"ת "יהודה יעלה" סי' קס"ד) מעורר שאלה מעניינת: לכאורה, אמנם הקטן פטור מלשלם על נזקיו ועל מעלליו, אך מדוע לא יהא אביו חייב להשלים את נזקיו כפי שהוא חייב על נזקי בהמותיו? ואכן, הוא מבאר, כי לולא פסוקים מיוחדים (ויקרא כד/ט, כא) מהם לומדים שחיובי התשלום של אדם המזיק מושגים **עליו בלבד**, היה האב חייב לשלם על נזקי בנו.

זוג הורים מאושרים שהתגאו בילדם הפיקח, התארחו אצל ידידיהם, וביקשו להפגין את חכמתו של הקטן אשר עדיו לגאון לעיני כל. לשם כך העלה האב את הזאטוט על השולחן הערוך למופת, ואכן, הקטן הראה את כוחו לקול מצהלות הנוכחים שהפכו באחת לתוגה, כאשר במחי יד הפך הזאטוט קערת זכוכית יקרה והשליכה ארצה. עוד בטרם נאספו שברי הקערה הכריז האב בידענות "קטנים פגיעתם רעה" ובכך הוא ביקש לשלול כל אפשרות לתביעה עתידית בגין נזקי עוללו.

אולם, במקרה זה האב יהיה חייב לשלם עד הפרוטה האחרונה. שכן, אף שקטן פטור על נזקיו, מקרה זה אינו אלא כאדם המעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו" שחייב המעמידה לשלם על כך (שו"ע חו"מ סי' שצ"ד סי' ג'), משום שפעולת הנזק מתייחסת למעמיד את המזיק ליד החפץ הניזוק (שו"ת "נחלת אליהו" להגרי"א דושנצ'ר ח"א סי' ע'). רק, כאשר קטן הולך מעצמו להזיק חפץ, פטור אביו מלשלם, למרות שהוא הביאו אל הבית שבו התרחש הנזק, מכיון שאין זה נחשב שהאב עשה מעשה בידים, כפי שהמכוון בהמה לעבר פירות חבירו, פטור מלשלם (רמ"א שם).

מן הראוי למחול לקטן שהזיק: לבד מבעל ה"הגהות אשרי" (בי"ק פי' החובל הל' טו) הסובר, שקטן שהזיק חייב לשלם על כך לכשיגדיל, דעת יתור הפוסקים, כי הקטן פטור לעולם (י"מ שנה למלך) הל' לוה ומלוה פי' ד' הל' י"ד ד"ה "והיכא", שו"ת רע"א מהד"ק סי' קמ"י, ועיי' שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' שעה). אמנם ה"משנה ברורה" כתב (סי' שמ"ג סי' ט') בשם הגרי"א והט"ז כי לפני משורת הדין ראוי לאדם שהזיק בעודו קטן לפצות את הניזוק כשיגדיל. דין זה מבוסס על דברי ה"תרומת הדשן" (פסקי מהר"י סי' ס"ב) שכתב שיש לו לאדם לחזור בתשובה גם על חטאים שעשה בעודו קטן. לפיכך, כתב בעל ה"שבות יעקב" (ח"א סי' קצ"ז ועיי' "פתחי תשובה" חו"מ סי' שמ"ט סי' ב'), שמכיון שעיקר כפרתו של המזיק היא ריצויו של הניזוק וקבלת מחילתו, ראוי לניזוק שלא להתאכזר אל המזיק בקטנותו, ולהסתפק בקבלת תשלום חלקי של הנזק. השבות יעקב" (שם) מביא גם את דברי ה"ספר חסידים" (סי' תרצ"ב) שמדבריו משמע שהקטן חייב לשלם תשלום מלא לכשיגדיל. אך כתב ה"שבות יעקב" שיתכן שדבריו אמורים לגבי קטן שהחפץ הנגזל עדיין בידיו.

שישו ושמחו בשמחת התורה

בשבת והודיה להשי"ת
הננו מתכבדים להזמין את הציבור
להכנסת ספר תורה
שתיערך אי"ה במוצש"ק פרשת נח ג' חשוון תשס"ב (20.10.01)

ספר התורה נכתב לע"נ הורי
אבי הר"ר **אהרן** ז"ל בן ר' גרשון ז"ל
ואמי מרת **חיה רחל** ע"ה
בת ר' מנחם ז"ל

התהלוכה תצא מביתנו
ברח' רינס 7 ב"ב
בשעה 15: 7 בערב
לישיבת נתיבות עולם
רח' השלושה פינת השומר
נגיל ונשיש בזאת התורה
מנחם וינברג וב"ב

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471

טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות

הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות

03-616-06-57

מחיר מנוי לחודש

בארץ ישראל 15 ש"ח בחו"ל \$ 10

חייג עכשיו: 03-616-06-57

נקודות הפצה בחו"ל

מנצ'סטר: הר"ר מנחם אדלר 44-161-7088575

לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997

בלגיה: הר"ר יעקב סידרוביץ 0475-263759

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301

ארה"ב ניו ג'רסי: הר"ר אייזיק פרי

201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

בארצות הברית

ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי"

בעברית או באנגלית מידי שבוע-בדואר

לפרטים נא לפנות לטל. 718-972-5756

לעילוי נשמת

הר"ר **מרדכי בישיץ** ז"ל

ב"ר יוסף ז"ל

נלב"ע ז' חשוון

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ראובן גומבו** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל

וזוגי מרת **פראדל גיטל**

ע"ה ב"ר שמואל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

האשה הצדקנית המחנכת

מרת **טשרנע טורק** ע"ה

ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל אשת הרב **טורק** יבלחט"א

נלב"ע ז' חשוון תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פאני שפילברגר**

ע"ה (לבית שפר)

ב"ר נפתלי דב ז"ל

נלב"ע ז' חשוון תשמ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו